

UDC 376-056.263 (091) (477.64-22)

Антонець Наталія Борисівна

ORCID ID: 0000-0002-7772-9364

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу історії та філософії освіти
Інститут педагогіки НАПН України, Україна

ОЛЕКСАНДРІВСЬКА ШКОЛА-ХУТІР ДЛЯ ГЛУХОНІМИХ ЯК ПРЕДМЕТ УВАГИ СУЧАСНИХ ДОСЛІДНИКІВ

Серед сучасних трансформацій в освіті, що відбуваються в Україні, одне з пріоритетних місць займає докорінне реформування навчання та соціалізації дітей з особливими потребами. Значні зміни у цій царині сприяють підвищенню інтересу до відповідного історичного досвіду. У цьому зв'язку звертає на себе увагу діяльність школи-хутора (училища-хутора) для глухонімих, яка у 1903– 1911 рр. функціонувала на околиці Олександрівська (нині – місто Запоріжжя), та персоналія безпосереднього організатора цього закладу освіти Ф. Мовчановського.

Варто зазначити, що сучасні українські сурдопедагоги не оминають увагою своєрідне дитяче містечко (С. Кульбіда, В. Сакун, В. Шевченко). Так, у своїй монографії "Польський дворянин Фелікс Мовчановський: життя та діяльність" (2017) В. Шевченко розглядає історію заснування, функціонування та знищення школи-хутора у контексті загальної діяльності цієї непересічної особистості на посаді міського голови Олександрівська. Особливо цінним у цьому дослідженні є використання документів Державного архіву Запорізької області, що суттєво конкретизують виклад матеріалу [1]. Також з точки зору унаочнення теми надзвичайно цікавою є публікація В. Сакуна, яка присвячена фонду Музею історії Українського товариства глухих, де зберігається колекція (біля 70 одиниць) поштових листівок із фотографіями цього закладу освіти. Автор

умовно поділяє листівки на три групи: 1) із зображенням навчальних та допоміжних будівель ("Будинок дитячого садка", "Школа для невстигаючих", "Їдальня", "Бібліотека"); 2) із зображенням навчально-виховного процесу ("Урок чистописання. 1-й рік навчання", "Вихованці дитячого садка під час прогулянки", "Клас в'язання. Глухоніма за в'язальною машиною"); 3) із зображенням промислових та господарських об'єктів ("Електрична друкарня", "Гребля, шлюз і водозлив на ставку") [2].

Однією з перших публікацій про діяльність Олександрівської школи-хутора, яка адресувалася широкому освітянському загалу, стала стаття В. Морозюка в журналі "Радянська педагогіка" за 1991 р. [3]. Цю лінію публікацій, що виводили тему поза контекст спеціальної педагогіки у поле загального історико-педагогічного процесу, зокрема, продовжили статті Н. Антонець [4-5].

Оскільки основою фінансового забезпечення школи-хутора були добродійні пожертвування, заклад став предметом уваги істориків, котрі досліджують благодійництво в Україні. Зокрема, це стосується статей К. Петрової, в яких аналізується комплекс публікацій на сторінках газети "Александровские новости", що висвітлює тему благодійності у місті на початку ХХ ст. [6], та на матеріалах Державного архіву Запорізької області простежується перебіг фінансових проблем закладу [7]. До цієї ж групи історіографічної бази відносимо дослідження К. Недрею проблематики попечительства над школою-хутором з боку посадових осіб, зокрема на прикладі Катеринославського губернського предводителя дворянства князя М. Урусова [8].

Окрему групу публікацій складають матеріали, що мають краєзнавчий характер. Їх автори з повагою згадують ім'я організатора школи-хутора Фелікса Мовчановського, а також вболівають за сучасний стан території, на якій колись розташовувався навчальний заклад (І. Єгорова, В. Морозюк, В. Перепада, О. Синельникова, Н. Соловйова).

Список джерел:

1. Шевченко, В. (2017). *Польський дворянин Фелікс Мовчановський: життя та діяльність*. Запоріжжя: Дике Поле.
2. Сакун, В. (2017, лютий 15). Унікальна книжечка Володимира Скурчинського. *Наше життя*. Взято із <https://ourlife.in.ua/na-zlobu-dnya/s-redaktsionnoi-pochty/2444-unikalna-knizhechka-volodimira-skurchinskogo.html>
3. Морозюк, В. К. (1991). Наша духовна спадщина. *Радянська школа*, 6, 31–35.
4. Антонєць Н. Б. (2010). Олександрівська школа-хутір глухонімих як унікальне явище педагогічної практики (1903–1917). В О. В. Сухомлинська, & В. С. Курило (Ред.), *Нариси з історії розвитку новаторських навчально-виховних закладів в Україні (кінець XIX – XX століття)* (с. 122–136). Луганськ: Вид-во ДЗ "ЛНУ ім. Т. Шевченка".
5. Антонєць Н. Б. (2011). Добročинність в історичній ретроспективі (Олександрівська школа-хутір глухонімих). *Педагогічна освіта: теорія і практика*, 8, 8–14.
6. Петрова К. (2011). "Александровские новости" як джерело з історії благодійності м. Олександрівська Катеринославської губернії початку XX ст. *Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів*, 22, 254–263. Взято із: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/72271/26-Petrova.pdf?sequence=1>
7. Петрова К. А. (2011). Благодійництво у діяльності училища-хутору глухонімих у м. Олександрівську Катеринославської губернії на початку XX століття. *Історія і культура Придніпров'я: невідомі та маловідомі сторінки*, 8, 202–210. Взято із: <http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/970/21.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
8. Недря К. М. (2015). Благодійна допомога глухонімих у Катеринославській губернії та князь М. П. Урусов. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*, 44, Т. 1, 94 – 98. Взято із: http://old.istznu.org/dc/file.php?host_id=1&path=/page/issues/44/17.pdf